

تأثیر شیوهی زندگی بر سازمان فضایی خانه

مطالعه موردی: شهرستان ارومیه*

سید عباس یزدانفر^۱، مهسا ضرابی الحسینی^۲

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۴/۰۱/۲۲

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۰۹/۰۳

چکیده

اهمیت خانه نه تنها به عنوان سرپناه بلکه محیطی برای شکل‌گیری فعالیت‌های اجتماعی به منظور تأمین نیازهای مادی و غیر مادی بر کسی پوشیده نیست. در عصر حاضر شاهد ناپدید شدن الگوی فرهنگی، رفتاری و سکونتی کاربران می‌باشیم. با بیان این مشکل هدف اصلی این پژوهش توجه به تأثیر شیوهی زندگی و فرهنگ کاربران به عنوان یکی از مهمترین ابزارهای درک رفتار ساکنان بر الگوی مسکن می‌باشد. با تغییر نیازها و شیوهی زندگی، الگوی رفتاری ساکنان نیز در خانه‌ها دچار تحول گشته و سازماندهی فضایی متفاوتی را به وجود آورده است.

در این پژوهش به بررسی الگوی مسکن در ارومیه با توجه به شیوهی زندگی در گذر زمان از دوره سنتی تا معاصر پرداخته شده است. برای دستیابی به اهداف پروژه با روش تحقیق ترکیبی نمونه‌های موردی با برداشت میدانی پنجاه خانه سنتی تا امروزی ارومیه و نیز روش کیفی با مطالعات مردم شناسانه از طریق مصاحبه با ساکنان این خانه‌ها، الگوی سکونت و مؤلفه‌های تأثیرگذار شیوهی زندگی در هر دوره شناسایی گردید.

نتایج پژوهش به بررسی سیر تحول شیوهی زندگی و الگوی خانه از دوره سنتی تا معاصر و تأثیر متقابل آن‌ها بر یکدیگر اختصاص یافته است و نشان می‌دهد که با گذشت زمان با تغییر شیوهی زندگی بخشی از کارکردهای اجتماعی خانه که عمدتاً در فضای باز (حیات) انجام می‌شده است، به فضای بسته‌ی خانه و بخش عمده‌ی آن به خارج خانه انتقال یافته و اهمیت فضای باز به عنوان رکن خانه‌های سنتی به شدت تقلیل یافته است. انعطاف‌پذیری فضاها از میان برداشته شده، کارکرد اجتماعی خانه جای خود را به کارکرد شخصی داده است و در نهایت ویژگی خانه‌های بومی ارومیه به کلی از بین رفته و جای آن را خانه‌های بی هویت امروزی گرفته است.

واژه‌های کلیدی

شیوه زندگی، الگوی رفتاری، سازماندهی فضایی، الگوی مسکن در ارومیه.

۱. استادیار دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه علم و صنعت ایران

۲. کارشناس ارشد معماری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه علم و صنعت ایران

* این مقاله مستخرج از پایان نامه دوره کارشناسی ارشد خانم مهسا ضرابی الحسینی با عنوان "الگوی مسکن ارومیه در گذر زمان با توجه به شیوه زندگی" با راهنمایی دکتر سید عباس یزدانفر می‌باشد.

۱- مقدمه

خانه نمایانگر ارزش‌ها و عقاید فرهنگی و اجتماعی جامعه می‌باشد. (لارنس، ۱۹۸۷) از همین‌رو مکانی است که می‌تواند نیازها و انتظارات خانواده را برآورده سازد. به منظور برآوردن این نیازهای همه جانبه و کیفیت بخشی به فضای خانه نیازمند شناخت رفتار ساکنان می‌باشیم. شیوه‌ی زندگی یکی از مهمترین و مفیدترین ابزار سنجش برای درک رفتار ساکنان و به تبع آن شکل کالبدی‌های مسکونی می‌باشد. با این حال مفهوم سبک زندگی به ندرت در مسکن مورد استفاده قرار گرفته است (لی، ۲۰۰۲: ۳). نادیده انگاشتن شیوه زندگی ساکنان و عدم شناخت کافی نسبت به نیازهای آنان، منجر به بروز مشکلاتی چون کاهش رضایت‌مندی، از بین رفتن هویت فرهنگی و مکانی، دگرگونی در رفتارهای اجتماعی ساکنان و... شده است. درحالی که توجه به معماری برخاسته از شیوه‌ی زندگی و باورهای جامعه می‌تواند سبب افزایش رضایت‌مندی، تعلق به فضا و به طور کلی برآوردن نیازهای واقعی ساکنان شود. در این نوشتار قصد بر این است تا به شناخت کافی از شیوه‌ی زندگی و کالبد مسکونی در شهر ارومیه از دوره‌ی سنتی تا معاصر دست یافته و سیر تحول الگوی مسکن و شیوه‌ی زندگی مورد ارزیابی قرار گیرد. در انتها تأثیر متقابل شیوه زندگی و ساختار کالبدی در قالب جداولی ارائه خواهد شد.

هدف اصلی انتخاب این تحقیق پاسخ به این پرسش بود که خانه‌ی یک فرد ارومیه‌ای با توجه به فرهنگ و شیوه زندگی‌اش چگونه است؟ برای این کار ابتدا لازم بود یک فرد ارومیه‌ای به خوبی شناخته شود. اینکه او چگونه فردی است؟ در چه مکانی با چه ویژگی‌هایی بزرگ شده؟ نیازهایش کدامند؟ رفتارهای روزمره زندگی او چیست؟ ارزش‌ها و باورها و اندیشه‌ها او چگونه هستند؟ آداب و رسوم و سنت‌هایش چیستند؟ و ...

بنابراین پرسش‌های زیر هدف تحقیق قرار گرفت:

- ویژگی‌های معماری مسکن محدوده مطالعاتی و الگوی پلان در طول زمان چه می‌باشد؟
- سیر تحول شیوه‌ی زندگی در ارومیه به چه صورت بوده است؟
- رابطه‌ی بین خانه و فرهنگ سکونت در ارومیه چه بوده و چگونه شیوه زندگی در مسکن تجلی یافته است؟

۲- ادبیات موضوع

شیوه زندگی (Life Style) اصطلاحی است که به نحوه‌ی زندگی تصویب شده‌ی یک گروه و یک یا چندین قوم داده می‌شود (Benedikter, Juergensmeyer and Anhe, 2011). شیوه‌ی زندگی عبارتست از روشی که مردم انتخاب می‌کنند که چگونه رفتار کنند یا چگونه به فعالیتی بپردازند (Rapoport 1980:10). مفهوم روش زندگی به طور ویژه به انتخاب کیفیت‌های محیطی، کیفیت‌های زندگی، فعالیت‌ها و شیوه فعالیت‌ها منجر می‌گردد. روش زندگی مفهومی است که در محیط‌های ساخته شده بر اساس ارزش‌ها یعنی ایده آل‌ها، تصورات، طرح واره‌ها و ... شکل می‌گیرد (پوردیپیمی، ۱۳۹۰: ۱۰). سبک‌های زندگی به طور کلی، الگویی برخاسته از مجموعه ارزش‌ها، نگرش‌ها، کنش‌ها، سلیقه‌ها، ابزارها و بیانگر ماهیت و محتوای رفتارهای فردی و اجتماعی هستند (رضوی‌زاده، ۱۳۸۴: ۱۱۴). اگرچه شیوه‌ی زندگی متعلق به یک تمدن و فرهنگ دارای طبقه بندی‌هایی در داخل خود می‌باشد که بستگی به طبقه‌ی اجتماعی، جنسیت، تحصیلات، سن و عوامل دیگر دارد اما با همه‌ی این عوامل چند بعدی و پیچیده، اغلب به عنوان تجسم نمادین از فرهنگ تفسیر شده و از آن به عنوان "شیوه‌های اجتماعی قابل انتقال" یاد می‌کنند

(Benedikter, Juergensmeyer & Anhe 2011).

به بیان دیگر شیوه‌ی زندگی الگویی برآمده از ارزش‌ها و باورهای مشترک یک گروه یا جامعه می‌باشد که به صورت رفتارهای مشترک ظاهر می‌شود. اصطلاحی که در موارد متعدد با پاره فرهنگ مترادف است (مهدوی‌کنی، ۱۳۸۶: ۲۰۷).

تحقیقات سیستماتیک بر شیوه‌ی زندگی بیشتر در زمینه‌ی علوم اجتماعی و در سال‌های ۱۹۴۰ میلادی در ایالات متحده آمریکا به عنوان ابزاری سیاسی آغاز شد. در سال‌های ۱۹۸۰ پیرو جنبش‌های ساختارگرایی و پست مدرنیسم با فیلسوفانی نظیر بارت، دریدا، لیوتار و ... تمرکز روی روابط اجتماعی شیوه‌ی زندگی ادامه یافت که به اهمیت یافتن بیشتر مفهوم فرهنگ و مشتقات آن در علوم اجتماعی منجر شد. در دهه‌ی ۱۹۹۰ میلادی پژوهش در این زمینه به طور فزاینده‌ای به تحقیقات میان رشته‌ای فرهنگی، روانشناسی، فلسفه، اقتصادی و نگرش‌های

معانی نهفته در طراحی کاشانه‌ها، باید چگونگی انتظام رفتارها و فعالیت‌ها در محیط‌های مسکونی که از طریق قانون‌مندی و قواعد مرسوم پدید می‌آیند، مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرند. رسوم زندگی که نقش محوری در این ارتباط ایفا می‌کنند، می‌توانند در کشف شیوه استفاده از فضاها بسیار سودمند باشند (Lawrence, 1995).

- توماس هجرپ^۳ قوم‌شناس دانمارکی در کتابی تحت عنوان "ملت، فرهنگ و شیوهی زندگی: اساس تحلیل شیوهی زندگی" به معرفی سه نوع شیوهی زندگی می‌پردازد که شامل خوداشتغالی (عدم جدایی بین کار و فضای خانه)، دستمزد نان‌آور (خانه تنها مکانی برای اهداف تفریحی و نه معیشتی) و پیشه‌ی حرفه‌ای (خانه منعکس کننده برنامه‌های شخصی) بوده و در این دسته‌بندی نشان می‌دهد که سطح درآمد، محل کار و سبک کار فردی، نیازها و اولویت‌های خانه را تغییر می‌دهد.

- ماری داگلاس^۴ انسان‌شناس انگلیسی در سال ۱۹۶۶، چهار خرده فرهنگ را معرفی کرده که شامل رقابت و فردیت، اجتناب از کنترل‌های اجتماعی، تساوی حقوق و مذاکره و جوامع سلسله‌مراتبی بوده و بیان می‌کند که چگونه می‌توان با این خرده فرهنگ‌ها به بررسی محیط خانه پرداخت. تیپولوژی خانه‌ها از نظر اندازه‌ی خانه، همسایگی و تصویر کلی خانه منعکس کننده‌ی این تئوری می‌باشد (Salama, 2006: 72).

- تحقیقاتی که با توصیف شیوهی زندگی به عنوان معیار ارزش‌های مشترک، به بررسی انتخاب نوع و کیفیت خانه و موقعیت آن می‌پردازد، به عنوان نمونه می‌توان به تحقیق تیلی^۵ که به بررسی سطح تحصیلات و درآمد با نوع مسکن می‌پردازد (William & Reed, 1970) و یا تحقیقات هیان جئونگ لی^۶ در این زمینه اشاره کرد.

- در ایران نیز محمدرضا مازندرانی حائری در کتاب خانه، فرهنگ، طبیعت تعدادی از خانه‌های سنتی شهرهای همدان، رشت، کاشان، شیراز و بوشهر را بررسی و آن را با خانه‌های معاصر مقایسه می‌کند. عنوان بخشی از کتاب بررسی شیوه زندگی و سازمان فضایی معماری خانه‌های تاریخی و معاصر است که هدف آن را فهم تأثیر متقابل شیوهی زندگی و شیوهی شهرنشینی بر سازمان فضایی خانه، بیان می‌کند (حائری، ۱۳۸۸: ۳۰).

شخصی کشیده شد. ریشه‌های تکوین مفهوم سبک زندگی را می‌توان در کار کسانی چون مارکس وبر، کتورگ زیمل و تورشتاین وسل در سال‌های آغازین قرن ۲۰ دانست. هم‌اکنون در غرب مساله‌ی شیوه و سبک زندگی یکی از موضوعات اصلی مطالعات علوم اجتماعی، فرهنگی، زنان، خانواده، روانشناسی، اقتصاد، بهداشت و... می‌باشد (Benedikter, Juergensmeyer & Anhe, 2011).

۳- شیوهی زندگی و مسکن

به طور کلی شیوهی زندگی مجموعه‌ای کم و بیش جامع و منسجم از عملکردهای روزمره است که فرد آن‌ها را به کار می‌گیرد تا نیازهای جاری او را برآورده سازد (روحانی و دیگران، ۱۳۸۹: ۱۳۴). تاریخ، فرهنگ و زندگی روزمره ما هم‌زمان در خانه و مسکن به هم گره خورده‌اند، چنانکه مسکن تنها برای بقا و زنده ماندن نیست، بلکه الزامات و اقتضائات خود را به تمامیت هستی و شیوه زندگی انسان تحمیل نموده است (فاضلی، ۱۳۸۶: ۳۲).

پژوهش در سبک زندگی از آنجا که درباره‌ی رفتارها و فعالیت‌های واقعی است این امکان را فراهم می‌کند تا تغییراتی را که در طول زمان تحقق یافته‌اند، مطالعه کرده و به این نکته پی ببریم که میان آنچه نظام ارزشی در گذشته یاد می‌شد با آنچه امروزه تحقق می‌یابد چقدر فاصله وجود دارد (زارع و فلاح، ۱۳۹۱: ۷۷). با توجه به اینکه بحث سکونت مد نظر این تحقیق می‌باشد، مرور مهمترین تحقیقاتی را که در زمینه‌ی خانه و روش زندگی صورت گرفته است، خالی از لطف نیست.

- راپاپورت^۱ در دهه‌ی ۱۹۷۱ میلادی که به ساختار کلی فرهنگ و عوامل موثر بر محیط‌های ساخته شده می‌پردازد، روش زندگی را به عنوان بخشی از اجزای فرهنگ می‌داند که بر سیستم فعالیت‌ها و در نتیجه بر انتخاب کیفیت‌های زندگی و محیط ساخته شده، تأثیر می‌گذارد (Rapoport, 2005) او بیان می‌کند که اگر قدرت و توان یک پناهگاه، نقش انفعالی خانه باشد، هدف فعال خانه ایجاد محیطی است که به بهترین شکل با شیوهی زندگی یک قوم هماهنگ باشد (راپاپورت، ۱۳۸۸: ۸۲).

- لارنس^۲ در زمینه‌ی شیوهی زندگی روزمره و چگونگی استفاده از فضا بیان می‌کند که به منظور درک

جدول ۱: رویکردهای مطرح شده در رابطه با شیوه زندگی و سکونت، مأخذ: نگارندگان

محققان	رویکردهای مطرح شده در رابطه با شیوه زندگی و سکونت	فاکتورهای ارزیابی شیوه زندگی
راپاپورت	شیوه زندگی از عوامل موثر بر شکل خانه	بخشی از اجزای فرهنگ و متأثر از جهان بینی
لارنس	کشف شیوهی استفاده از فضا و درک معانی نهفته در خانه به واسطه رسوم زندگی	انتظام رفتار و فعالیتها
هجراب	تغییر اولویتها و نیازهای خانه به واسطه شیوهی زندگی	نوع کار و میزان درآمد
داگلاس	تحلیل تیپولوژی خانه و ادغام واحد همسایگی بر اساس شیوهی زندگی	چهار خرده فرهنگ (رقابت و فردیت، کنترل های اجتماعی، تساوی حقوق، جوامع سلسله مراتبی)
تیلی و دیگران	شیوه زندگی موثر بر انتخاب نوع، کیفیت و موقعیت خانه	سطح تحصیلات و درآمد
حائری	تفاوت خانه های تاریخی و معاصر با تغییرات شیوهی زندگی	-

۴- ابعاد شیوهی زندگی در ارتباط با خانه

اما برای پی بردن به مصداق های عینی سبک زندگی در شیوهی سکونت نیازمند پاسخ به این پرسش ها هستیم که مردم چه فعالیتی را در خانه انجام می دهند؟ و این فعالیتها را چگونه انجام می دهند؟

ولپچکو دوبریانوف جامعه شناس موسسهی جامعه شناسی بلغارستان چهار عرصه برای سبک زندگی عنوان نموده است که به شناسایی این فعالیتها کمک شایانی می کند. این عرصه ها عبارتند از: ۱- فعالیت های کاری ۲- فعالیت های عمومی و سیاسی ۳- فعالیت های فرهنگی ۴- فعالیت های روزمره و بازتولید زندگی (رضوی زاده، ۱۳۸۴: ۱۱۵) با تطبیق این فعالیتها و مصاحبه های صورت گرفته از عملکردهای روزانهی زندگی ساکنین ابعاد شیوهی زندگی را به چهار دسته کلی تقسیم بندی نمودیم که هر یک خود به مؤلفه های متعددی قابل تقسیم می باشند. این عوامل عبارتند از: ۱- فعالیت های زیستی ۲- فعالیت های معیشتی ۳- فعالیت های اجتماعی ۴- رسوم سنتی (جدول ۲).

تحقیقات صورت گرفته در ارتباط با شیوه زندگی و سکونت (جدول ۱) به لزوم توجه به شیوهی زندگی و یا عوامل مؤثر بر آن در بررسی مسکن پرداخته اند. پارامترهایی که از نظر محققین نامبرده شیوهی زندگی را پوشش می دهد به طور خلاصه شامل جهان بینی، خرده فرهنگها، رسوم زندگی، نوع اشتغال، سطح درآمد، میزان تحصیلات و فعالیت های فردی و جمعی می باشد. با توجه به اینکه شیوهی زندگی مجموعه ای از عملکردهای روزانه و فعالیت های انسان تعریف گردید، به منظور بررسی همه جانبهی آن نیازمند تعریفی عملیاتی و سطح بندی آن بر اساس فعالیت های ساکنان خانه های گذشته تا امروزی می باشیم. برای درک مؤلفه های شیوهی زندگی در قالب های کلی، نظریه پردازان علوم اجتماعی عناوین متعددی را بیان نموده اند. به عنوان مثال فرن مؤلفه های سبک زندگی را در سه دسته فعالیت، علاقه مندی ها و عقاید تقسیم بندی می نماید (مهدوی کنی، ۱۳۸۶: ۲۱۴).

جدول ۲: مدل کلی برای سطح بندی شیوه زندگی در رابطه با خانه، مأخذ: نگارندگان

متغیر	ابعاد	مؤلفه ها
شیوه زندگی	فعالیت معیشتی	فعالیت های مرتبط با کار فردی، خانوادگی، گروهی و کارهای تولیدی
	رسوم سنتی	آداب و رسوم محلی، رسوم اعتقادی و فرهنگی و مذهبی
	فعالیت اجتماعی	مهمانی، ارتباط با همسایگان، نحوه گذران اوقات فراغت جمعی نظیر بازی های گروهی و...
	فعالیت زیستی	فعالیت های مرتبط با خوردن، خوابیدن، تدارک وعده های غذایی و...

۵- روش انجام تحقیق

از آن جهت که در این تحقیق بررسی خانه‌های ارومیه انتخاب گردید، روش تحقیق از نوع مطالعه‌ی موردی می‌باشد. علاوه بر آن پروژه با هدف بررسی شیوهی زندگی و فرهنگ جوامع سنتی و امروزی، به مطالعات مردم‌شناسانه با روش کیفی و به شیوهی پیمایشی می‌پردازد.

به منظور بررسی و تحلیل خانه‌های ارومیه، به دلیل عدم وجود مدارک کتابخانه‌ای و نیز عدم ثبت خانه‌ها توسط میراث فرهنگی، لازمه برداشت میدانی از طریق رولوه و عکسبرداری از بافت سنتی شهر و بافت جدید ارومیه توسط نگارندگان در دستور کار قرار گرفت.^۷

بعد از بررسی میدانی مشخص شد که قدمت خانه‌های تاریخی در شهر ارومیه به دوره قاجار می‌رسد لذا برای پیوستگی سیر تاریخی خانه‌های برداشت شده، خانه‌های قاجاری، پهلوی و معاصر به عنوان نمونه‌های مورد بررسی انتخاب گردیدند. خانه‌های قدیمی شهر باقی مانده از دوران اواخر قاجار و نیز پهلوی توسط نگارندگان در بافت قدیم شهر شناسایی و برداشت گردیدند. نمونه‌های متأخر و معاصر نیز یا با برداشت میدانی و یا ترسیم خانه‌ها توسط خود معماران ارومیه به عنوان گونه‌های منتخب جهت تحلیل و بررسی مد نظر قرار گرفتند. در مجموع پنجاه خانه در ارومیه برداشت و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

در حوزه‌ی مربوط به مطالعات مردم‌شناسانه، جمع‌آوری اطلاعات در این موارد از طریق مصاحبه‌های انجام شده با اهالی شهر و ساکنان خانه‌های برداشت شده صورت گرفت. برای این کار در مورد جوامع سنتی مصاحبه شوندگان از افرادی برگزیده شدند که سن بالایی داشته و از اطلاعات کافی در مورد مردم سنتی و شیوه زندگی آنها برخوردار بودند. در مورد جوامع معاصر نیز از افراد میانسال که خود در خانه‌های معاصر زندگی کرده‌اند بهره گرفته شد. سؤالات مصاحبه با توجه به جمع‌بندی ادبیات موضوع و ابعاد شیوهی زندگی تنظیم گردید. با شناسایی نحوه گذران زندگی و معیشت اهالی مطالعه‌ی موردی، فهرستی از نیازهای فضایی آنان تهیه گردید. سپس پاسخ‌های فضایی ارائه شده به این نیازها شناسایی شد تا از این مسیر شناخت ساختار و مفهوم خانه حاصل شود.

۶- مطالعه‌ی موردی

در این مرحله قصد بر این است تا مدل ارائه شده (جدول ۲) به صورت مصداقی مورد ارزیابی قرارگیرد. آنچه ما در این تحقیق بدان خواهیم پرداخت، بررسی سیر تحول الگوی کالبدی و شیوهی زندگی و تأثیر متقابل آن‌ها از دوره‌ی سنتی به معاصر به صورت عینی و ملموس در شهرستان ارومیه می‌باشد.

به منظور بررسی الگوی سکونت در گذر زمان خانه‌های ارومیه بر اساس الگوی کالبدی به سه دسته‌ی ۱- خانه‌های سنتی ۲- خانه‌های سنتی معاصر ۳- خانه‌های معاصر تقسیم‌بندی گردید^۸ (شکل ۱).

- **خانه‌های سنتی:** خانه‌های کاملاً سنتی که در شکل واقعی خودشان باقی مانده‌اند. از منظر تاریخی قدمت این خانه‌ها به دوران قاجار باز می‌گردد.

- **خانه‌های سنتی معاصر:** خانه‌هایی که تصویر کلی خانه‌های سنتی را دارند اما با گذشت زمان و متناسب با آن به سوی معاصر شدن تغییراتی کرده‌اند و در دوره‌ای ما بین خانه‌های سنتی و خانه‌های معاصر قرار می‌گیرند. محدوده‌ی تاریخی ساخت این خانه‌ها به دوران پهلوی خصوصاً پهلوی اول باز می‌گردد.

- **خانه‌های معاصر:** خانه‌های کاملاً معاصر با الگوی خانه‌سازی و شیوهی زندگی غربی که در دوران اواخر پهلوی دوم و بعد از انقلاب ساخته شده‌اند.

شکل ۱: ساختار پژوهش، مأخذ: نگارندگان

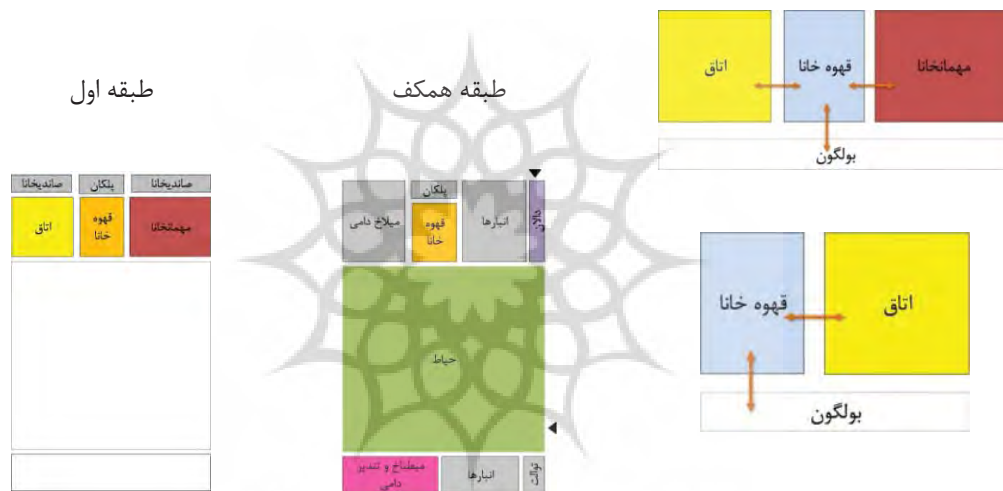
ابتدا با شناخت خانه‌های هر دوره که توسط برداشت میدانی صورت گرفت، به معرفی فضاها و عملکردهای هر

الگوی کالبدی: در این الگو طبقه‌ی همتراز حیاط برای انبارهای وسایل و نگهداری مواد غذایی و طبقه بالاتر از سطح حیاط بخش مسکونی می‌باشد. الگوی بخش مسکونی بر اساس مهمترین فضای خانه یعنی اتاق و قهوه‌خانه^۱ به صورت بیر قهوه‌خانه بیر اتاق (یک اتاق یک قهوه‌خانه) و ایکی اتاق بیر قهوه‌خانه (دو اتاق یک قهوه‌خانه) بوده است. فضای قهوه‌خانه در میان و دو اتاق در طرفین آن ساده‌ترین پلان موجود بوده و در صورتی که خانواده استطاعت مالی داشت، بالاخانه‌ای با همین پلان در طبقه فوقانی احداث می‌گردید که در این صورت پلکان در فضای قهوه‌خانه تعبیه می‌شد. فضاهای خدماتی نظیر تندیر دامی (تنور)، آشپزخانه، انبار، حمام و سرویس بهداشتی در سمت دیگر حیاط قرار داشته است.

خانه پرداخته، سپس شیوه‌ی سکونت در این خانه‌ها از طریق مصاحبه با ساکنان بررسی می‌گردد. در این روش با بیان فعالیت‌های مادی و معنوی **روزانه** و **سالانه** در خانه به اهمیت، کاربرد فضاها و نیز تنوع و فراوانی عناصر مورد استفاده در خانه‌ها پی برده می‌شود.

۷- خانه‌های سنتی

چنانکه گفته شد خانه‌های این دوره با قدمت قاجاری می‌باشند. به منظور پی بردن به شیوه زندگی ساکنان از تکنیک مصاحبه استفاده شده است. پس از تحلیل الگوی کالبدی، تحلیل شیوه‌ی زندگی و تاثیر متقابل کالبد با شیوه‌ی زندگی در دوره‌ی سنتی در قالب جداولی معرفی خواهند شد.

شکل ۲: الگوی پلان خانه‌های سنتی، مأخذ: نگارندگان

جدول ۴: تطبیق شیوه‌ی زندگی و کالبد خانه‌های سنتی ارومیه، مأخذ: نگارندگان

نیازها	شیوه زندگی	فضای کالبدی وابسته به آن
معیشتی	نیمه کشاورز بودن و کوچ فصلی به روستا ← وسایل کشاورزی و باغبانی	انبار نگهداری وسایل کشاورزی
	وجود خودکفایی در تهیه‌ی مواد غذایی ← تهیه‌ی رب، نان، شیر، پنیر و...	حیاط - تندیر دامی - مطبخ
	عدم دسترسی به مواد غذایی در فصول سرد ← انبار کردن عرقیجات، پنیر، انگور...	وجود انبارهای متعدد
رسوم سنتی	شیوه‌ی نگهداری مواد غذایی ← آویزان کردن ریسمانی از انگور از سقف	میلخ دامی
	مراسم مذهبی و اعتقادی مانند سمنوپزون، چهارشنبه سوری، عروسی ...	حیاط
اجتماعی	فرهنگ اجتماعی و تعدد مراسم شب نشینی و تکریم میهمان	مهمانخانه
	شیوه اوقات فراغت و جمع شدن اعضای خانواده در کنار هم - بازی‌های دسته جمعی	اتاق - حیاط
زیستی	غذا خوردن، خوابیدن و نیاز به نگهداری تجهیزات وابسته به آن	اتاق - صاندیخانا

جدول ۳: شیوه زندگی روزانه و سالانه و مابه‌ازای کالبدی آنها در خانه‌های سنتی ارومیه، مأخذ: نگارندگان

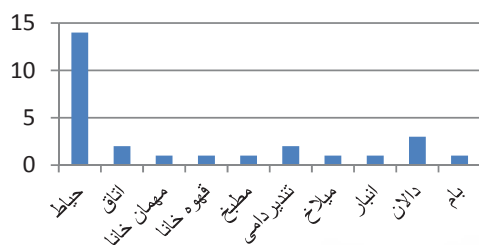
ماه به ازاء کالبدی	شیوه زندگی سالانه		ماه به ازاء کالبدی	شیوه زندگی روزانه	
	غیرمادی	مادی		غیرمادی	مادی
		بهار		صبح تا ظهر	
حیات		عرق کشی بادرنجبویه، شاه اسپرم...	اتاق	نماز خواندن	
حیات	پختن سمنو		صاندی‌خانا- پستو		جمع کردن تشک‌ها
		تابستان	حیات (آب چاه)		شستن دست و صورت
حیات		تهیه برخی مواد غذایی از جمله رب، شیره انگور	قهوه خانا		آماده کردن صبحانه
حیات- انباری		تهیه ی پنیر	اتاق		صرف صبحانه
انباری‌ها		انبار کردن مواد غذایی و وسایل	حیات (نهرگذری حوض)		تهیه آب برای شستشو
حیات		قربانی کردن گوسفند تهیه‌ی گوشت قیمه برای مصرف سالانه	حیات- اتاق		بازی بچه‌ها
حیات و بام		خشکاندن برخی محصولات باغ	اتاق- طنبی- قهوه خانا		تمیز کردن خانه
حیات		نگهداری از حیوانات خانگی		ظهر تا بعد از ظهر	
حیات		کاشت درختان و سبزیجات	حیات		تدارکات ناهار
		پاییز	مطبخ		پختن غذا
میلاخ دامی		نگهداری انگور جهت کشمش	قهوه خانا		پختن غذا در زمستان
حیات		شکستن هیزم و آماده سازی سوخت برای کرسی و بخاری	اتاق		صرف ناهار
حیات		آماده سازی پشم گوسفندان و درست کردن لحاف و تشک	اتاق		استراحت و گپ و گفتگو
		تمام فصول	حیات		بازی بچه‌ها
تندیر دامی		پختن نان	نهرگذری در حیات		آبیاری باغچه‌ها
حیات	ندری دادن			بعداز ظهر تا شب	
حیات	معاشرت با همسایه		قهوه خانا- مطبخ		آماده کردن شام
حیات و اتاق	روضه و جشن		اتاق		صرف شام
		انبار	مهمانخانه(طنبی)- اتاق		شب نشینی
مهمان‌خانا	پذیرایی از مهمان	نگهداری وسایل باغبانی	انباری- صاندی‌خانا		آوردن تنقلات
حیات		خشکاندن لباس‌ها	اتاق		قصه گویی
		حضور دستفروشان- فالگیری	صاندی‌خانا- پستو		آوردن لحاف و تشک
چلو (انبار)		استحمام ضروری در خانه	اتاق		خوابیدن

نمودارهای تعدد فعالیت در فضا در خانه‌های سنتی ترسیم گردید. همانطور که در جدول ۵ مشاهده می‌شود، بیشترین فعالیت‌های روزانه در اتاق و سپس در حیاط و نیز قهوه‌خانا انجام می‌پذیرد. در فعالیت‌های سالانه، حیاط بیشترین استفاده را به خود اختصاص می‌دهد.

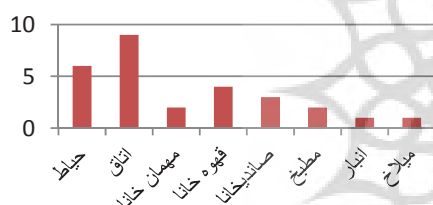
شیوه زندگی: با توصیف زندگی سالانه و زندگی روزانه در خانه‌های سنتی، لیست فضاها و عملکردهای صورت گرفته در آن تنظیم شد که در جدول ۳ مشاهده می‌گردد. با تطبیق مرور ادبیات موضوع و نیز جمع‌بندی‌های مصاحبه‌های صورت گرفته، ابعاد شیوه‌ی زندگی و فضای کالبدی وابسته به آن در دوره سنتی در جدول ۴ خلاصه گردید.

جدول ۵: تعدد فعالیت‌های روزانه و سالانه در خانه‌های سنتی

فعالیت‌های سالانه

فعالیت‌های روزانه

شیروانی است که با ایجاد دریچه‌ای در سقف، امکان دسترسی به بام شیروانی فراهم شده است.

۸- خانه‌های سنتی معاصر

خانه‌های این دوره با قدمت پهلوی بوده در دوره‌ی مابین سنتی و معاصر قرار گرفته‌اند.

الگوی کالبدی: حذف مطبخ و اضافه شدن فضای زیرزمین از ویژگی‌های شاخص این دوره می‌باشد. در این دوره بخش مسکونی نیم‌طبقه بالاتر از سطح حیاط و زیرزمین نیم طبقه پایین‌تر از سطح حیاط ساخته می‌شود. هم‌چنین عرض بخش مسکونی در راستای شمالی جنوبی افزایش و از کشیدگی پلان در جهت شرقی- غربی کاسته می‌شود. بدین ترتیب کشیدگی اتاق‌ها به جهت شمالی جنوبی تغییر می‌یابد. در طبقه‌ی بالا راهرویی پشت اتاق‌ها ایجاد شده و میزان سیرکولاسیون افزایش یافته است. ابعاد حیاط کوچکتر شده و آشپزخانه به بخش سکونتی انتقال می‌یابد. ویژگی بارز شکلی این دوره حضور سقف‌های

شکل ۳: الگوی پلان خانه‌های سنتی، مأخذ: نگارندگان

شیوه زندگی: به دلیل تشابه شیوه‌ی زندگی سنتی معاصر با دوره‌ی سنتی از ذکر مجدد فعالیت‌های روزانه و سالانه اجتناب نموده و تنها به ذکر چند تفاوت به وجود

حضور زیرزمین‌هایی در نیم‌طبقه‌ی پایین‌تر از سطح حیاط کارهای خدماتی در زیرزمین جریان دارد.

آمده می‌پردازیم. زندگی روزمره مانند دوره‌ی قبل می‌باشد اگرچه شغل اصلی برخی از مردم از کشاورزی به شغل‌های صنعتی و اداری تغییر یافته است. در برخی خانه‌ها با

جدول ۶: تطبیق شیوهی زندگی و کالبد خانه‌های سنتی معاصر ارومیه، مأخذ: نگارندگان

نیازها	شیوه زندگی	فضای کالبدی وابسته به آن
معیشتی	نیمه کشاورز بودن و کوچ فصلی به روستا ← وجود وسایل کشاورزی و باغبانی	انبار نگهداری وسایل کشاورزی
	خودکفایی در تهیه‌ی مواد غذایی ← تهیه‌ی رب، نان، شیر، پنیر و...	حیاط - تندیردایمی - مطبخ
	عدم دسترسی به مواد غذایی در فصول سرد ← انبار کردن عرقیجات، پنیر، انگور...	وجود انبارهای متعدد
رسوم سنتی	شیوه‌ی نگهداری مواد غذایی ← آویزان کردن ریسمانی از انگور از سقف	میلاخ دامی
	مراسم مذهبی و اعتقادی مانند سمنوپوزن، چهارشنبه سوری، عروسی ...	حیاط
اجتماعی	فرهنگ اجتماعی و تعدد مراسم شب نشینی و تکریم مهمان	مهمانخانه
	شیوه اوقات فراغت و جمع شدن اعضای خانواده در کنار هم بازی‌های دسته جمعی	اتاق - حیاط
زیستی	غذاخوردن، خوابیدن و نیاز به نگهداری تجهیزات وابسته به آن	اتاق - صاندی‌خانا

۹- خانه‌های معاصر

خانه‌های این دوره با قدمت اواخر پهلوی و پس از انقلاب اسلامی می‌باشند.

الگوی کالبدی: ویژگی اصلی این دوره حضور اتاق خواب خصوصی برای افراد خانواده و تفکیک خانه به عرصه‌ی خصوصی و عمومی است. چنانکه پیش‌تر از این فضای خصوصی برای ساکنان وجود نداشته و تنها عرصه مهمان از فضاهای خانه تفکیک می‌گردید. خانه‌های حیاط‌دار به دو صورت ویلایی و یا چند واحدی می‌باشند. حیاط در این گونه خانه‌ها خصوصاً در خانه‌های چند واحدی، مسیر عبور اتومبیل به پارکینگ در طبقه‌ی زیرزمین می‌باشد. خانه‌های آپارتمانی فاقد حیاط بوده و فضای باز واحدها به تراس کاهش می‌یابد. به علت افزایش تعداد اتومبیل‌ها برای هر خانوار، فضای عمده‌ای از زیرزمین به پارکینگ اختصاص یافته و بخش‌های دیگر شامل تأسیسات و انبار می‌باشد. پارکینگ گاهی در طبقه‌ی همکف بنا نیز قرار می‌گیرد که بیشتر در نمونه‌های آپارتمانی دیده می‌شود. ورودی خانه در پاگرد

پلکان قرار می‌گیرد و حوزه‌ی تعریف شده‌ای ندارد. اگرچه در این دوره بخش خصوصی (اتاق‌ها) از فضای خانه جدا می‌گردد، لیکن مرز بین فضاهای نیمه خصوصی و عمومی مشخص نبوده و وجود فضاهای درهم ورودی، نهارخوری، پذیرایی و نشیمن تنها با تفکیک مبلمان و اشیاء از یکدیگر متمایز می‌گردند. فضای دالان مانند دوره‌ی قبل که ارتباط دهنده‌ی فضاها بود، به فضای تقسیم "هال" تبدیل شده است که به عنوان نشیمن‌خانه نیز استفاده می‌گردد. هال قلب خانه محسوب می‌شود که سایر فضاها دور تا دور آن قرار می‌گیرند.

شیوه زندگی: با توصیف زندگی سالانه و زندگی روزانه در خانه‌های معاصر، لیست فضاها و عملکردهای صورت گرفته در آن تنظیم شد که در جدول ۷ مشاهده می‌گردد. ابعاد شیوه‌ی زندگی و ما به ازای کالبدی در دوره‌ی معاصر در جدول ۸ خلاصه گردید. همانطور که مشاهده می‌گردد، اکثر فضاهای کالبدی تنها برای رفع نیازهای زیستی می‌باشند.

شکل ۴: الگوی پلان خانه‌های معاصر، مأخذ: نگارندگان

جدول ۷: شیوه زندگی روزانه و سالانه و مابه‌ازای کالبدی آنها در خانه‌های معاصر، مأخذ: نگارندگان

نیازها	شیوه زندگی	فضای کالبدی وابسته به آن
معیشتی	کار حرفه‌ای خارج از خانه مصرف‌گرایی در تهیه مواد غذایی	- -
رسوم سنتی	مراسم مذهبی و اعتقادی مانند روضه، عروسی ...	حیاط - هال و پذیرایی
اجتماعی	فرهنگ اجتماعی و تکریم میهمان شیوه اوقات فراغت و جمع شدن اعضای خانواده در کنار هم	پذیرایی هال - اتاق
زیستی	غذا خوردن، خوابیدن و نیاز به نگهداری تجهیزات وابسته به آن	اتاق - هال - آشپزخانه - حیاط

جدول ۸: تطبیق شیوه‌ی زندگی و کالبد خانه‌های معاصر ارومیه، مأخذ: نگارندگان

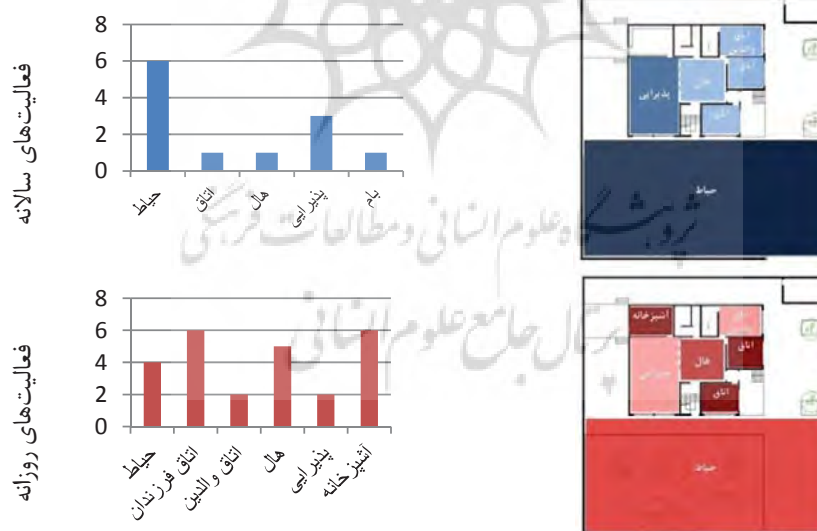
ما به‌ازاء کالبدی	شیوه زندگی سالانه		ما به‌ازاء کالبدی	شیوه زندگی روزانه	
	غیرمادی	مادی		غیرمادی	مادی
حیاط	تابستان	تهیه برخی مواد غذایی	اتاق	صبح تا ظهر	جمع کردن لحاف
		کاشت برخی درختان میوه، گل‌ها، سبزیجات	حیاط	نماز خواندن	آبیاری گیاهان
بام	زمستان	برف روبی	آشپزخانه	درس خواندن فرزندان	تهیه صبحانه صرف آن
	تمام فصول	پذیرایی از مهمان	اتاق	انجام کارهای خانه	آماده سازی ناهار
پذیرایی			حیاط-هال پذیرایی	ظهر تا بعد از ظهر	

صرف ناهار	نذری دادن	حیاط	
استراحت	اتاق	برگزاری مراسم	حیاط و پذیرایی
شستن ماشین و حیاط	حیاط	روضه و جشن	
صرف ناهار پدر	آشپزخانه	شستشوی لباس	حمام-حیاط
		فرش	
سرزدن فرزندان	حال پذیرایی	بازی بچه‌ها	اتاق- حال پذیرایی- حیاط
متاهل			
بعدازظهر تاشب			
تدارک شام	آشپزخانه		
صرف شام	حیاط- آشپزخانه		
	حال		
	تماشای تلویزیون		
	تکالیف فرزندان		
	اتاق		
خوابیدن	حیاط- اتاق- حال		

کاربری‌ها در فضای خانه باشد. در فعالیت‌های سالانه، حیاط و پس از آن پذیرایی بیشترین میزان استفاده را به خود اختصاص می‌دهند (جدول ۹).

بیشترین فعالیت‌های روزانه در فضاهای خانه‌های معاصر در اتاق و آشپزخانه انجام می‌پذیرد. اگرچه میزان استفاده از حال و حیاط نیز تفاوت زیادی نداشته و تقریباً یکسان می‌باشند. این امر می‌تواند ناشی از تداخل

جدول ۹: تعدد فعالیت در خانه‌های معاصر ارومیه، مأخذ: نگارندگان

۱۰- یافته‌های پژوهش

سیر تحول کالبدی از سنتی تا معاصر
سیر تحول الگوی مسکن از دوره‌ی سنتی تا معاصر را می‌توان در قالب جدول زیر بیان نمود.

نمونه ی تصاویر	معاصر	سنتی معاصر	سنتی
			
دوره ی سنتی			
			
دوره ی سنتی معاصر	<p>- کاهش ابعاد حیاط تا مرحله ی حذف آن در آپارتمان و برج</p> <p>- افزایش تعداد طبقات و واحدها</p> <p>- گشایش آشپزخانه به فضاها و در نهایت باز شدن کامل آن</p> <p>- وجود فضاهای درهم و در نهایت عدم تفکیک هال با پذیرایی</p> <p>- وجود فضای مجزای ناهارخوری در نمونه های متأخر</p> <p>- افزایش ارتفاع در نمونه های آپارتمانی</p> <p>- حضور هال مرکزی</p> <p>- حضور اتاق خصوصی و حذف مساندیخانا</p> <p>- کاهش ابعاد حیاط در برخی خانه ها</p> <p>- افزایش ابعاد زیرزمین (پارکینگ تلسیسات)</p>	<p>- تبدیل قهوه خانا به دالان</p> <p>- تعریض راهروی پشت فضاها در لایه ی اول که در طبقه ی اول به این راهرو سالن می گویند.</p> <p>- کشیدگی طولی فضاها</p> <p>- کاهش ابعاد کاهش ابعاد حیاط</p> <p>- انتقال آشپزخانه به بخش مسکونی</p> <p>- حضور زیرزمین در بنا با دسترسی از حیاط و نیم طبقه پایین تر از آن</p> <p>- حضور سقف شیروانی</p>	<p>- خانه های حیاط دار دو طرفه (بخش جنوبی و همکف شمالی خدماتی، طبقه اول مسکونی)</p> <p>- الگوی پلان بر اساس بئر قهوه خانا</p> <p>- یکی اتاق (اتاق بزرگتر مهمانخانا)</p> <p>- پلکان دسترسی در قهوه خانا قرار دارد</p> <p>- چلوپز در گوشه ی انبار برای استحمام ضروری می باشد.</p> <p>- حیاط و توالی در گوشه ی حیاط مر باشد.</p>
دوره ی معاصر	<p>● حیاط</p> <p>● هال-پذیرایی</p> <p>● سالن-راهرو</p> <p>● اتاق</p> <p>● قهوه خانا</p> <p>● مهمانخانا</p> <p>● پلکان</p> <p>● سرویس بهداشتی</p> <p>● پارکینگ</p> <p>● دالان</p> <p>● مساندیخانا</p> <p>● آشپزخانه</p> <p>● پذیرایی</p>		

شکل ۵- سیر تحول الگوی کالبدی خانه از دوره ی سنتی تا معاصر، مأخذ: نگارندگان

اوقات فراغت و تأسیسات و تجهیزات مطابق جدول زیر مقایسه نمود.

سیر تحول شیوه زندگی از سنتی تا معاصر
تغییرات شیوه زندگی را می توان بر مبنای کار، تولید مواد غذایی، رسوم و سنتها، فرهنگ اجتماعی،

جدول ۱۰: سیر تحول شیوه زندگی، مأخذ: نگارندگان

ابعاد	شیوه زندگی سنتی و سنتی معاصر	شیوه زندگی معاصر
معیشتی	بر مبنای کار کشاورزی	بر مبنای کار حرفه ای
رسوم سنتی	بر مبنای تولید و نگهداری مواد غذایی	مصرف گرای
	برپایی رسوم (سمنوپزون، عرق کشی و...)	از بین رفتن برخی سنتها
	تعدد مهمانیها	کاهش مهمانی-برگزاری جشنها در خارج خانه
	ارتباط تنگاتنگ با همسایگان	ارتباط محدود همسایگی
اجتماعی	جمع گرای و عدم حریم خصوصی	فردگرایی و حریم خصوصی برای افراد
	اوقات فراغت در خانه- بازیهای دسته جمعی- رفتن به باغهای اطراف شهر	اوقات فراغت در خارج خانه- گسترش بازیهای انفرادی
زیستی	روشهای گرمایش و فعالیتهای وابسته	تأسیسات معاصر
	عدم وجود تجهیزات و غلبه ی فضا بر اشیاء	تجهیزات معاصر و غلبه اشیاء بر فضا

خانه منتقل گردیده است. آنچه از جدول برداشت می‌گردد، عدم اختصاص یافتن برخی فعالیت‌ها به مکانی خاص در دوران معاصر می‌باشد. این امر ناشی از ادغام شدن فضاهای خانه در دوره‌ی معاصر و تداخل عملکردها می‌باشد. و اگر بخواهیم در مجموع مقایسه‌ای بین کالبد وابسته به فعالیت‌های مادی و غیرمادی دوران سنتی، سنتی معاصر و معاصر داشته باشیم، حیاط و اتاق بیشترین سهم از تعدد فعالیت‌ها در دوره‌ی سنتی و سنتی معاصر و هال، اتاق و آشپزخانه در دوره‌ی معاصر را دارا می‌باشند (نمودار ۳).

۱۱- اهمیت فضا

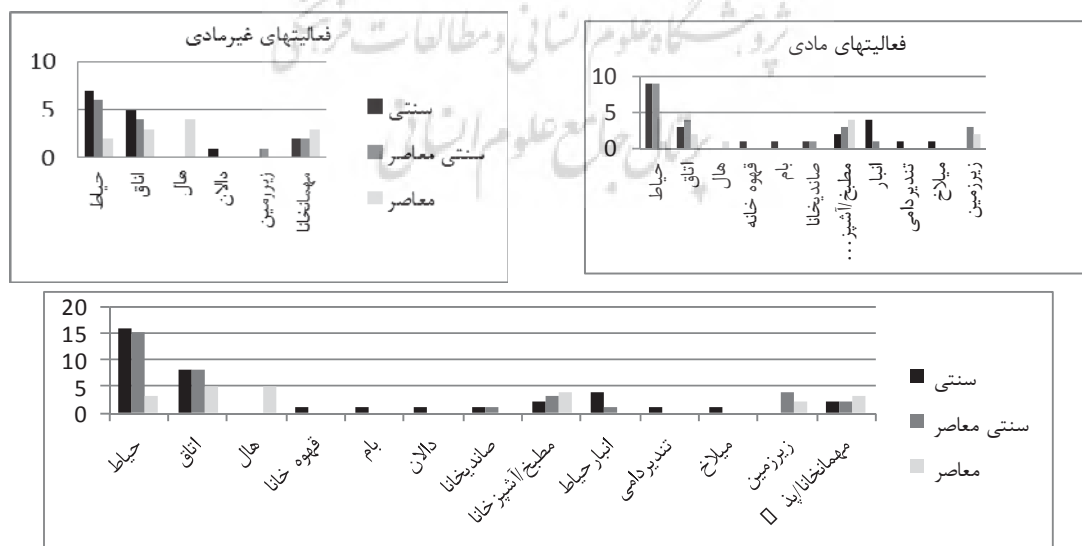
در مقایسه‌ی شیوه‌ی زندگی از سنتی تا معاصر، اهمیت فضا از دیدگاه ساکنان، از منظر کالبدی و از منظر شیوه‌ی زندگی و کارکرد، مورد بررسی قرار گرفت. در یک جمع بندی کلی حیاط در دوره‌ی سنتی و سنتی معاصر و هال در دوره‌ی معاصر مهمترین فضاهای خانه می‌باشند. در حقیقت مهمترین فضای خانه از فضای باز در دوره‌ی سنتی به فضای بسته‌ی داخل خانه‌ی معاصر منتقل شده است.

تطبیق شیوه زندگی با کالبد خانه از دوره‌ی سنتی تا معاصر به منظور تأثیر متقابل شیوه زندگی با کالبد خانه، مقایسه‌ی سازماندهی فضا بر اساس فعالیت از دوره سنتی تا معاصر بررسی گردید. براین اساس مجموعه‌ای از فعالیت‌های مادی و غیرمادی ساکنان و ما به ازای کالبدی هر فعالیت در هر دوره لیست گردید که نتایج زیر حاصل شد:

مطابق نمودار ۱ بیشترین فعالیت‌های مادی در دوره‌ی سنتی و سنتی معاصر در حیاط و در دوره‌ی معاصر در آشپزخانه می‌باشد. نکته‌ی دیگری که از نمودار برداشت می‌گردد، کاهش فعالیت‌های مادی در دوران معاصر می‌باشد علت آن نیز مصرف‌گرا شدن و عدم تولید موادغذایی و نگهداری آن‌ها می‌باشد؛ فعالیت‌هایی که در گذشته بخش قابل توجهی از زندگی روزانه و سالانه را به خود اختصاص می‌داد. در نمودار ۲ که فعالیت‌های غیرمادی و کالبد وابسته به آن را نشان می‌دهد، حیاط و اتاق بیشترین میزان فعالیت در دوره‌ی سنتی و سنتی معاصر و هال و اتاق در دوران معاصر به خود اختصاص می‌دهد. در دوران معاصر برخی فعالیت‌ها چون برپایی آداب و رسوم حذف شده و برخی فعالیت‌ها نیز به خارج از

جدول ۱۱: اهمیت فضا در خانه‌های سنتی تا معاصر ارومیه، مأخذ: نگارندگان

اهمیت فضا			
از منظر ساکنین	از منظر کالبدی	از منظر شیوه زندگی و کارکرد	
حیاط	حیاط- اتاق- قهوه‌خانا- مهمان‌خانا	حیاط- اتاق	سنتی و سنتی معاصر
آشپزخانه- هال- حیاط	هال	هال- اتاق- آشپزخانه	معاصر

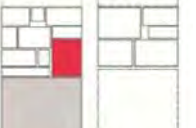

نمودار ۳-۱: تعدد فعالیت‌های مادی، غیر مادی و مجموع در خانه‌های ارومیه از دوره سنتی تا معاصر، مأخذ: نگارندگان

۱۲- نتیجه‌گیری

- تغییر سبک زندگی کارکردگرایانه به سبک زندگی منفعلانه منجر به تقلیل نقش مکان در خانه‌های معاصر شده است. تعدد فعالیت‌ها در خانه‌های گذشته موجب شکل‌گیری تعدد و تنوع فضایی و نیز تشخیص بخشی به مکان و نام‌گذاری آنها با توجه به عملکردهای مختلف هر مکان می‌شد. با محدود شدن فعالیت‌های خانه در دوره‌ی معاصر و در پی آن کاهش تعداد و ابعاد فضایی، تداخل عملکردی در سازمان فضایی خانه پدیدار گشت.
 - مدت زمان اقامت در خانه در پی تغییر در نوع اشتغال و فراغت آزاد نسبت به دوره‌ی سنتی کاهش یافته و عدم تامین نیازهای نسبتاً عالی انسانی، ناهنجاریایی در پی داشته است.
 - با انتقال فعالیت‌های اجتماعی از داخل خانه به فضای خارج از آن، خانه مکانی برای انجام فعالیت‌های شخصی مبدل گشته است. این امر سبب گرایش به اتاق‌های شخصی برای افراد خانواده و تبدیل اتاق‌های چندعملکردی به فضایی تک عملکردی شده است. این مهم، انسان امروز را هر چه بیشتر از فعالیت‌های اجتماعی در محدوده‌ی خانه دورمی‌کند و او را در خانه به حال خود وا می‌گذارد.
 - انعطاف‌پذیری خانه‌ها با دگرگونی در شیوه‌ی زندگی مفهوم خود را از دست داد. امکان بسط فضایی خانه و تغییر کارکرد فضاها با توجه به تغییر شرایط از ویژگی‌های خانه‌های سنتی بود.
 - و در آخر می‌توان گفت در گذشته شاهد خانه‌هایی بودیم که به واقع خانه‌های ارومیه‌ای نامیده می‌شد. الگوی متمایز از سایر نقاط سبب شکل‌گیری هویت کالبدی خاص بر اساس فرهنگ و رسوم زندگی مردم و نیز شیوه معیشت آنها شده بود. هویتی که خانه‌های امروزین ارومیه به دلیل ساخت و ساز تکراری از آن بی‌بهره‌اند.
- چنانکه پیشتر ذکر شد تغییرات صورت گرفته در شیوه‌ی زندگی بدون شک در فضای سکونتی انسان نیز پدیدار شده است. تحولات و دگرگونی‌های صورت گرفته در معنا و مفهوم خانه تابعی از سیر تحولات فکری تمدن معاصر با تفکر راسیونالیستی مدرن بود. آنچه در قالب مدرنیسم به جامعه‌ی بشری تحمیل گردید، الگوهای کالبدی و نیز شیوه‌ی زیستی او را دچار تحول و دگرگونی قرار داد. تأثیر متقابل الگوهای کالبدی خانه و شیوه‌ی زندگی از اهداف پژوهش پیش رو بود تا این تغییرات صورت گرفته در کالبد و شیوه‌ی زندگی را به صورت عینی در شهرستان ارومیه بررسی نموده و به چگونگی تجلی این شیوه‌ی سکونت در ساختار کالبدی مسکن واقف شویم. مقایسه‌ی شیوه‌ی زندگی و کالبد خانه در دوره‌ی سنتی، سنتی معاصر و معاصر در جدول ۱۲ ارائه شده است. در بررسی تطبیق شیوه‌ی زندگی با کالبد خانه از دوره‌ی سنتی تا معاصر نتایج زیر به دست آمد:
- با گذشت زمان در ساختار کالبدی، اکثریت مردم از فعالیت‌های انجام شده در فضای باز (حیاط) منصرف شده و به فعالیت در فضای بسته‌ی داخل خانه روی آوردند. با حذف و کاهش فضای باز خانه و حذف فعالیت از آن بخش ساختار فعالیتی و کالبدی دچار تحول گردید و حیاط به عنصر دست دوم در کارکرد و کالبد تنزل یافت.
 - کارکردهای خانه کاهش یافته و از مکانی چندمنظوره به مکانی با کارکردهای محدود و صرفاً استراحت مبدل گشته است. تنزل مفهوم خانه به واحد مسکونی نتیجه‌ی این تغییرات می‌باشد.

جدول ۱۲: جمع بندی تأثیر شیوهی زندگی بر کالبد مسکونی شهر ارومیه از دورهی سنتی تا معاصر، مأخذ: نگارندگان

ابعاد	سنتی	سنتی معاصر	معاصر
	کار کشاورزی	کار نیمه کشاورزی و حرفه‌ای	کار حرفه‌ای
			
	انبارهای وسایل و محصولات باغ تولید مواد غذایی	کاهش انبارها تولید و مصرف	حذف انبارها مصرف‌گرایی
معیشتی	حیاط - انبار - تندیردومی	حیاط - زیرزمین	حذف عملکرد حیاط
	شیوه نگهداری مواد غذایی	نگهداری بخشی از مواد و مابقی خارج خانه	عدم نیاز به نگهداری مواد غذایی در سال
			
	انبار - میلاخ دامی	زیرزمین	حذف میلاخ - انبار و عملکرد پیشین زیرزمین
	برپایی رسوم (سمنوپزون، عرق کشی)	کمرنگ شدن آداب و رسوم	از بین رفتن برخی سنتها
رسوم سنتی	حیاط	حیاط	حذف عملکرد حیاط و کاهش ابعاد آن
	تعدد مهمانی‌ها	تعدد مهمانی‌ها	کاهش مهمانی - برگزاری جشن‌ها در خارج خانه
اجتماعی	اتاق مهمان‌خانا مجزا از فعالیت روزانه	نزدیک شدن مهمان‌خانا به سایر	عدم تفکیک پذیرایی از فعالیت‌های روزانه
			

فضاها

ارتباط محدود همسایگی

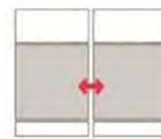
ایزوله شدن خانه‌ها نسبت به یکدیگر
فردگرایی و حریم خصوصی برای افراد

ارتباط با همسایگان

ایزوله شدن خانه‌ها نسبت به یکدیگر
جمع گرایی و عدم حریم خصوصی

ارتباط تنگاتنگ با همسایگان

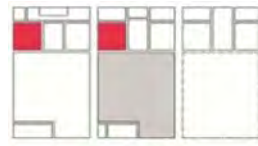

ارتباط حیاط خانه‌ها
جمع گرایی و عدم حریم خصوصی

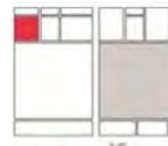
اختصاص عملکردی: اتاق‌های
خصوصی و تفکیک نشیمن

گسترش بازی‌های انفرادی

انفکاک عملکردی و افزایش اتاق‌ها

بازی‌های دسته جمعی

اختلاف عملکردی در اتاق‌های
چند منظوره

اوقات فراغت و بازی‌های دسته
جمعی

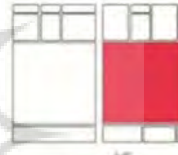
اتاق

تاسیسات معاصر

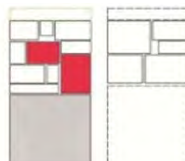
حیاط

تاسیسات معاصر

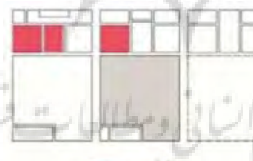
حیاط

تاسیسات سنتی

امکان وجود فضاهای یکپارچه

تجهیزات معاصر و غلبه اشیاء بر مکان

امکان افزایش اتاق و ابعاد آن

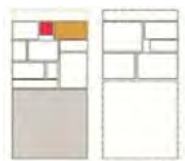
حضور تجهیزات و غلبه اشیاء بر مکان

عدم تعدد اتاق‌ها و کاهش ابعاد
آن‌ها

عدم تجهیزات و غلبه‌ی مکان بر
اشیاء

زیستی

آشپزخانه و سرویس داخل بنا

نزدیک

شدن آشپزخانه به بخش مسکونی

مطبخ و

سرویس دور از بخش مسکونی

پی‌نوشت

1. Rapoport
2. Lawrence
3. Tomas Hojrup
4. Mary Douglas
5. Tilly
6. Hyun-Jeong Lee

۷. متاسفانه دریافت سنتی تخریب زیادی صورت گرفته بود که دسترسی به الگوهای سنتی را دشوار می‌نمود. از همین‌رو در حوزه‌ی خانه‌های سنتی برخی از خانه‌های روستایی با قدمت و ارزش تاریخی جهت دستیابی به الگوهای سنتی برداشت گردید. روستاهای ذکر شده سوپورغان، آدا و گلپاشین می‌باشند که به ترتیب در ۴۰ و ۸ کیلومتری ارومیه قرار دارند. انتخاب این روستاها و خانه‌ها چنانکه گفته شد ارزش تاریخی آن‌ها و انطباق الگوی آن‌ها با خانه‌های سنتی شهر طبق گفته‌ی ساکنین بوده است.

۸. تقسیم‌بندی خانه‌ها به این سه دوره زمانی صرفاً به دلیل تفاوت‌های الگوهای کالبدی در هر دوره بوده که سازمان فضایی متفاوتی را ایجاد کرده است.

۹. قهوه‌خانا مفصل ارتباطی و کفش کن خانه محسوب می‌شد که علت نام‌گذاری این فضا به دلیل قرارگیری سماور و طبخ دم دستی بوده است. لازم به ذکر است استفاده از واژه‌ی قهوه‌خانه به دلیل نوشیدن قهوه قبل از ورود چای به ایران بوده است.

فهرست منابع

- پوردیهیمی، شهرام (۱۳۹۰)، فرهنگ و مسکن، مجله مسکن و محیط روستا، شماره ۱۳۴، صص. ۳-۱۸.
- حائری مازندرانی، محمدرضا (۱۳۸۸)، خانه، فرهنگ، طبیعت، مرکز مطالعاتی و تحقیقاتی شهرسازی و معماری.
- راپاپورت، آموس (۱۳۸۸)، انسان شناسی مسکن، مترجم: افضلیان، خسرو، آستان قدس رضوی.
- رضوی‌زاده، سیدنورالدین (۱۳۸۴)، بررسی تأثیر رسانه‌ها بر تمایل به تغییر سبک زندگی روستایی، علوم اجتماعی، شماره ۳۱، صص. ۱۱۱-۱۴۴.
- روحانی، علی؛ هاشمی، سمیه؛ خواجه نوری، بیژن (۱۳۸۹)، سبک زندگی و هویت ملی، مطالعات ملی، شماره ۴۴، صص. ۱۲۷-۱۵۲.
- زارع، بیژن؛ فلاح، مهدی (۱۳۹۱)، بررسی سبک زندگی جوانان در شهر تهران و عوامل موثر بر آن، فصلنامه تحقیقات فرهنگی، دوره ۵، شماره ۴، صص. ۷۵-۱۰۵.
- فاضلی، نعمت‌الله (۱۳۸۶)، مدرنیته و مسکن، فصلنامه تحقیقات فرهنگی، شماره ۱، صص. ۲۵-۶۳.
- مهدوی‌کنی، محمد سعید (۱۳۸۶)، مفهوم سبک زندگی و گستره‌ی آن در علوم اجتماعی، فصلنامه تحقیقات فرهنگی، سال اول، شماره ۱، صص. ۱۹۹-۲۳۰.
- Benedikter Roland, Juergensmeyer M, Anhe H., (2011), Lifestyle, the Sage Encyclopedia of Global Studies.
- Danel Bilgi, (1991), Why the Concrete Jungle, Centre for Environment Design Research University of California.
- Lawrence Roderic, (1987), Housing, Dwellings and Homes, John Wiley & Sons Inc.
- Lawrence Roderick, (1995), Deciphering Home: An Integrative, Benjamin and Stea.
- Lee Hyun-Jeong, (2005), Influence of Lifestyle on Housing Preferences of Multifamily Housing Residents, Dissertation Submitted to the Faculty of the Virginia Polytechnic Institute and State University in Partial Fulfillment of the Requirements.
- Rapoport Amos, (1980), Cross Cultural Aspect of Environmental Design, New York.
- Rapoport Amos, (2005), Culture, Architectural and Design, Chicago.
- Salama Ashraf M., (2006), A life Style Theories Approach for Affordable Housing Research in Saudi Arabia, College of Environmental Design, King Fahad University of Petroleum and Minerals, pp. 67-76.
- Turgut Hulya, (1995), Normative Values and Their Cultural Roots in the Traditional Turkish House, TDSR, Vol. 11, pp. 65-74.
- William Michelson, Paul M. Reed, (1970), The Theoretical Status and Operational Usage of Life Style in Environmental Research, University of Toronto.